

Nr 988

Av herr Wahlund, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 27, med förslag till ändringar i regeringsformen, m. m.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 27 förelägges riksdagen förslag till partiell författningsreform. Därvid föreslås bl. a. att den nuvarande tvåkammarriksdagen skall ersättas med en enkammarriksdag. Nu gällande grundlagar tillerkänner Konungen rätten att upplösa riksdagen, »därest Han förordnar om nya val till båda kamrarna eller den ena av dem». Även efter reformeringen av riksdagen avses enligt propositionen nyvalsinstitutet finnas kvar. Departementschefen anser att detta är ett värdefullt komplement till reglerna om regeringens parlamentariska ansvar. De ändringar som föreslås på denna punkt i förhållande till nuvarande ordning innebär dels att statsministern exklusivt får rätt att bestämma när nyvalsinstitutet skall komma till användning, dels att den automatiska riksdagsupplösning som f. n. är förbunden med nyvalsförordnande ersätts med en rätt för statsministern att avgöra om pågående riksdagsarbete skall avbrytas eller inte.

Starka invändningar kan emellertid resas mot propositionen i här förevarande avseende. Den statliga verksamheten har under de senaste decennierna kommit att beröra alltmer vidgade områden av samhällslivet. Jäm- sides med denna utveckling har en förstärkning av regeringsmakten och en begränsning av folkrepresentationens inflytande ägt rum. Detta kan inte anses vara tillfredsställande. En förstärkning av riksdagens ställning måste eftersträvas.

Det torde vara obestriddigt att regeringens befogenhet att besluta om nyval är ägnad att minska riksdagsledamöternas självständighet och handlingskraft. Nyvalsinstitutet bör därför avskaffas i samband med den partiella grundlagsreformens genomförande. Frågan om nyval aktualiseras i en situation där det råder en motsättning mellan regeringen och riksdagsmajoriteten, en motsättning som icke kan undanröjas, t. ex. genom att en ny majoritetsstödd ministär bildas. Rätt för regeringen i ett sådant läge att lösa konflikten genom att utlysa nyval för att på så sätt erhålla majoritetsunderlag säges stärka regeringens ställning. Detta torde vara riktigt. Regeringen stärker sin ställning på riksdagens bekostnad.

Enligt min mening innebär den representativa riksstyrelsen i Sverige att de för viss tid valda riksdagsmännen har fullmakt att på folkets vägnar fatta beslut och att de och endast de kan göra anspråk på att tala som representanter för folket. Regeringen skall inte kunna handla mot riksdagens vilja. Regeringsmakten är fotad på riksdagsmajoritetens förtroende, men riksdagens bestämmanderätt är ingalunda fotad på regeringens förtroende. Vid konflikt mellan regering och riksdagsmajoritet bör mot bakgrunden här- av regeringen och icke riksdagen ge vika.

En annan situation, där nyval kan anses påkallat, föreligger när såväl riksdagsmajoritet som regering önskar sådant val för att påskynda genomförandet av en grundlagsändring. Icke heller i ett dylikt fall kan det enligt min mening anses rimligt att beröva riksdagsledamöterna deras genom val erhållna fullmakter. I sådant sammanhang torde det finnas andra metoder att lita till.

Vår nuvarande författning rymmer ett stadgande som torde kunna komma till användning även i förenämnda situation. Då det gäller att på mellanfolklig organisation överlåta befogenhet, som enligt regeringsformen tillkommer regeringen eller annan myndighet, eller befogenhet att i visst ämne stifta lag, dock icke grundlag, eller att i visst ämne på rikets vägnar avsluta överenskommelse med främmande stat, så kan detta ske genom ett enda riksdagsbeslut, om vilket minst 5/6 av riksdagsledamöterna förenat sig.

Samma bestämmelse om kvalificerad majoritet bör tillämpas i fall där snabba grundlagsändringar anses eftersträvansvärda. I detta sammanhang må nämnas att det inte någon gång förekommit att nyval företagits för att påskynda genomförandet av en grundlagsändring.

I förevarande proposition föreslås att mandatperioderna inom den nya riksdagen blir treåriga. Tidsavståndet mellan ett av de lagtima valen och ett nyval kommer därigenom att uppgå till *högst* 18 månader. Såväl ur allmänt principiella som ur administrativt praktiska aspekter måste det anses oförmånligt med så kort tid mellan valen till riksdagen som det sålunda kan bli fråga om. Därutöver må framhållas den uppenbara praktiska fördelen av att valtillfällena och mandatperioder blir helt fasta.

Vidare finns det i detta sammanhang anledning erinra om att de politiska partierna lägger ned allt större ansträngningar på att få fram så tillförlitliga opinionsmätningar som möjligt i avsikt att vinna kunskap om partiförskjutningar inom valmanskåren mellan valtillfällena. Härigenom måste nyvalsinstitutet anses ge regeringspartiet en otillbörlig favör. Regeringen kan förlägga nyvalet till en tidpunkt som bedömes mest lämplig med avseende på dess möjligheter att nå ett gott valresultat.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställas,

I. att riksdagen måtte vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 27

a) avslå förslaget om nyval till riksdagen, samt

b) besluta att grundlagsändringar som anses kräva ett skyndsamt ikraftträdande må kunna vidtagas genom ett enda riksdagsbeslut, om vilket minst fem sjättedelar av riksdagens ledamöter förenar sig;

II. att konstitutionsutskottet måtte utarbeta förslag till grundlagstext i enlighet med ovan framförda yrkanden.

Stockholm den 27 februari 1968

S. G. W. Wahlund (cp)